

Zondag 3 september 2023

22^e zondag door het jaar

Lezingen: Jeremia 20, 7-9; Matteüs 16, 21-27

Overweging

De profeet Jeremia, uit de lezing van vandaag, was afkomstig uit een familie van priesters. Hij leefde aan het eind van de zevende eeuw en het begin van de zesde eeuw voor Christus. Jeremia waarschuwde voor het naderende onheil, de verwoesting van Jeruzalem en de deportatie van de Judeeërs naar Babel. Deze ramp zou geschieden omdat zij offers brachten aan allerlei goden en afgoden.

Jeremia is, anders dan de meeste andere profeten, niet een man die achter zijn boodschap verdwijnt. Meer dan alle andere, vroege en latere, profeten is hij als mens te onderscheiden van zijn profetisch ambt. Hij laat God in lange klachten aan het woord maar verheft ook zijn eigen stem in breed uitpakkende klaagzangen. Hij lijdt, door de onheilsboodschap die hij brengen moet en door de straf die het volk zal krijgen door ontrouw aan God. Door zijn donderspeeches wordt hij door de gemeenschap volledig buitengesloten. Dat maakt dat Jeremia zich niet zomaar altijd aan de wil van God kan overgeven. Af en toe twijfelt hij en verzet hij zich tegen zijn opdracht. Dat is goed te begrijpen.

De aanleiding voor Jeremia's hartenkreet in de lezing van vandaag lijkt in het voorafgaande gedeelte te liggen. Als gevolg van zijn onheilsboodschap is hij in de gevangenis geworpen en mishandeld. Daar heeft hij achteraf moeite mee.

Hij verwijt God dat hij hem heeft verleid, hem ertoe heeft gebracht, om deze opdracht uit te voeren. U was mij te sterk, ik kan niet tegen u op. Het gevolg daarvan is dat hij voorwerp is van 'lachen' en 'spotten' en van 'schande' en 'smaad'. Deze vier verschillende woorden worden in de lezing van vandaag gebruikt. De diepte van Jeremia's gevoel in dit opzicht laat zich dus op meerdere manieren uitdrukken.

Een logische reactie zou zijn: houd er dan mee op! Maar dat is onmogelijk. Want als hij probeert de woorden van God binnen te houden, dan laait er een vuur op in zijn hart en in zijn gebeente, zodanig dat hij het niet uit kan houden. In de verzen die de lezing van vandaag direct volgen spreekt Jeremia weer zijn rotsvaste vertrouwen uit: de Eeuwige is bij mij als een machtig strijder.

Jeremia gaat volstrekt eerlijk met zijn gevoelens om. Hij durft God alles voor de voeten te werpen. Er volgt geen reactie van God op zijn klaagzang. Het lijkt of hij hem eerst uit laat razen en daarna gewoon met hem doorgaat. Ondanks zijn 'jeremiëren' blijft de relatie tussen hem en God intact.

Voor ons is dat fijn om te lezen. Je kunt blijkbaar op zijn tijd boos zijn op God, je twijfels hebben bij zijn boodschap, zonder het vertrouwen in hem en van hem te verliezen.

In het evangelieverhaal van vandaag is er ook sprake van een eerlijke, felle reactie, en wel van Jezus op wat Petrus zegt.

Het verhaal begint met de woorden: In die tijd begon Jezus...Dat is het jaar 33 na Christus waarin hij naar Jeruzalem zal gaan met zijn leerlingen en waar zijn lijden zal beginnen. Dit is na zijn rondreis in Galilea waar hij veel redevoeringen gehouden had voor grote groepen mensen.

Uit de aankondiging van zijn lijden komt ook de reactie van Petrus voort. Als vriend wil hij Jezus daar natuurlijk voor behoeden. Maar Jezus reageert uiterst heftig, hij zegt dat hij voorbestemd is om de weg van lijden te gaan en dat Petrus achter hem moet gaan staan. Daar is de plaats van wie mij volgen. Hij noemt Petrus zelfs Satan. Dat betekent hier: tegenstander, iemand die in de weg staat. Het komt van het Hebreeuwse woord sataan = tegenstand bieden. Blijft wel de vraag waarom Jezus zo fel reageerde. Vooral omdat hij Petrus in het evangelie van vorige week nog de rots, petra, noemde waarop God zijn kerk wilde bouwen. Misschien dat Jezus als mens ook onderhevig was aan angst voor wat hem te wachten stond en dat Petrus bij hem een gevoelige snaar raakte? Of dat hij de boodschap van zijn toekomstige lijden extra zeggingskracht wilde geven?

Hoe dan ook hadden Petrus en de overige leerlingen na de vele wonderen, de ziekingenezingen, de opstanding van Lazarus uit de dood enz. verwacht dat er een glorieuzere toekomst zou volgen. De Messias zou Israël verlossen uit de greep van Rome, de bezettingsmacht. Jezus noemt dat menselijke overwegingen. Mensen houden graag vast aan een leven met bezit, zekerheid en macht. Voor Jezus zijn dat dingen die er eigenlijk niet toe doen. Voor hem telt de gerechtigheid van God. En Petrus en de andere apostelen zouden meer moeten gaan denken vanuit dat rijk van God.

Jezus daagde zijn leerlingen toen, maar ook nu ons, uit om bereid te zijn ons luxe leven te verliezen en zo het echte leven te winnen. Als volgelingen van Jezus moeten we hem laten voorgaan. En tevens aanvaarden dat we niet weggebracht zullen worden van lijden, pijn of moeilijkheden.

Lijden hoort erbij in ons leven. Niemand kan dat volledig uit de weg gaan. Jezus verdraagt zijn lijden. En ook wij moeten trachten het uit te houden met het kruis dat ons treft. Zoals het gezegde luidt: ieder huisje heeft zijn kruisje. Het kruis kan van alles inhouden: het hebben van schuldgevoelens, het worstelen met twijfels, moeite met je werk hebben, een conflict, een ziekte hebben enzovoort.

We moeten proberen om ondanks alles de moed niet te verliezen en onze hoop op God te blijven stellen. Dan kunnen we in ons leven de goedheid van God waarmaken. Met vallen en opstaan. Als we ons kunnen laten leiden door God zullen we niet verdwalen maar zin en stevige grond vinden, zegt Jezus.

Een voorbeeld van iemand die volledig op God vertrouwde was Dag Hammarskjöld, de eerste secretaris-generaal van de Verenigde naties. Hij stierf bij een vliegtuigongeluk op weg naar Afrika. Na zijn dood vond men zijn dagboek aantekeningen. Hij maakte zich sterk voor de armen door verzoening tussen strijdende partijen mogelijk te maken. Velen maakten hem uit voor naïeveling. Wetend dat hij de goede weg was ingeslagen, ging hij verder, vaak in eenzaamheid. Om de onderlinge gerechtigheid, de gerechtigheid van God te verwezenlijken. In dat opzicht leek hij op Jeremia en op Jezus.

Jezus heeft zichzelf verloochend, zich opgeofferd voor ons. En hij vraagt ook van zijn volgelingen om zichzelf te verloochenen. Het woord zelfverloochening heeft tegenwoordig vaak een negatieve lading. Je offert jezelf op omdat je niet voor jezelf op zou durven komen, omdat je over je heen zou laten lopen. Maar zelfverloochening heeft niets met onzekerheid of met een gebrek aan zelfvertrouwen te maken. Om op een ander gericht te kunnen zijn moet je juist sterk in je schoenen staan. Je kiest er namelijk bewust voor om jouw belang ondergeschikt te maken aan het belang van de ander. Zelfverloochening is dus niet iets wat je overkomt maar iets waarvoor je kiest.

Zelfverloochening bestaat in vele vormen. Zo hoorde ik onlangs van de organisatie Buddy to Buddy. Deze organisatie koppelt vluchtelingen en stads- of dorpsgenoten aan elkaar. Zij bieden niet direct hulp maar organiseren laagdrempelige groepsactiviteiten, zoals hardloopgroepen, waarbinnen mensen 1 op 1 aan elkaar gekoppeld zijn als buddy's. Ondanks de cultuurverschillen komen zij tot verbinding. Zo wordt het sociale isolement van de asielzoekers doorbroken en de betrokkenheid van Nederlanders bij hun opvang vergroot.

Jezus navolgen is onszelf verloochenen en ons inzetten voor een betere wereld. 'Wie niet geeft om zelfbehoud, leven vindt hij honderdvoud' zingen we zo in een lied van Huub Oosterhuis. Mogen wij daarin al doende groeien en wijsheid van leven vinden.

Cunera Buist